

Az erdészeti fajtaminősítés jelentőségéről és a „csodaklónról”

Hozzászólásomban az Erdészeti Lapok 2016. januári számában megjelent két, oxyfával foglalkozó írással szeretnék foglalkozni (Rossz út vagy kiút; Melyik út az igazi?).

Teljesen egyetértek a szerzőkkel abban, hogy a klímaváltozásra való felkészülés, a faanyaggal kapcsolatos mennyiségi és felhasználási igények kihívásaira szakmánknak válaszolni kell. Idesorolnám még az erdészet és a mezőgazdálkodás korábbi mesterséges elhatárolásának feloldását is; az agroerdészet nemcsak technológiai vonatkozásban hozhat újat, hanem a fajtakináltnak is. A szerzők által bemutatott oxyfa az említett új kihívásoknak eszményien megfelelni látszik. Én mégis „csodaklón” írtam, mert az írásokban visszatérő hivatkozást a hitre, a bizalomra, a reményre inkább csodavárásnak minősíteném.

Ezt a szerzők is érzik, és hazai tapasztalatok hiányában, a bizalom erősítésére, azokra a nemesítő intézményekre hivatkoznak, amelyek a spanyol La Mancha tartományban előállították a klónfajtát. Erről a kopár tájról a hazai olvasó eddig leginkább Don Quijote hazájaként hallhatott, erdészeti vonatkozásban aligha. Némi gyanúra adhat okot, hogy a spanyol nyelven megadott (miért is nem magyarul?) két intézmény közül az egyik egy megújuló energiákkal foglalkozó fejlesztő intézet egy ipari parkban, a másik egy felsőfokú mezőgazdasági technikum; tehát *sem nem egyetem, sem nem erdészeti intézmény*.

Ez önmagában még nem volna baj, bár a „pontatlanság” mindig rontja a megelőlegezett bizalmat. Az viszont baj, hogy agrárprofilú intézményektől azt a hosszú távú problémakezelést nem feltétlenül várhatjuk el, ami az erdészet kényszerű sajátja, mint a hozamok több évtizedes fenntartása vagy az ökológiai szempontok komoly figyelembevétele, vegyük például az invazivitást.

Akkor talán kezdjük ezzel. Az invazivitásra a szerzők többször visszatérnek, érveik a következők:

– Az oxyfa nem invazív, mert a szaporítás *laboratóriumban* történik. Egy invazív faj nem a laborban, hanem majd felnőtt korban fog tömegesen magot teremni.

– A császárfajta fajok invazívak, de az oxyfa *nem császárfajta*. Itt térjünk ki a névadásra. Egy klón identitását botanikai alapon határozzuk meg, hibridek esetében is. Az oxyfa névadása (hasonlóan a smaragdafa, sárkányfa stb. nevekhez) el kívánja kendőzni azt a tényt, hogy a klón *Paulownia*-fajok keresztezéséből állt elő, amitől nemzetiégi hovatartozása jöttányit nem változott.

– A mag csíráképtelen, mert *hibrid eredetű* a klón. Érdekes módon ezt csak

szolgál az erdőben felverődő császárfajta magoncok és -sarjak (!) irtására.

Ettől függetlenül, nem a császárfajta migrációjától kell rettegnünk, hanem attól, hogy a terjeszteni kívánt klón előnyös tulajdonságait egy „pontatlanul” megadott tanúsításból, interneten látott ábrákból, máshol látott vagy hallott példákban táplálkozó hitre alapozzák (a cikkszövegből idéztem).

A két írásban található adatok forrásával egyrészt az a baj, hogy 2-3 éves fa-

Forrás: UCML

angolul merték leírni. Rejtély, hogy egyrészt honnan tudják, ha nemrég előállított fajtáról van szó; ez majd 20-40 éves korában dönthető el. A fajhibrid eredet önmagában nem okoz generatív szaporodásképtelenséget, gondoljunk csak a nemes nyárok introgressziós bekereszteződésére a hazai fekete nyárok esetében.

– Szintén angolul közli a szerző (vajon miért?), hogy a fajta már azért sem lehet invazív, mert a spanyol invazív fajok jegyzékében *nem szerepel!*

A *Paulownia* egyébként más országok özőnnövény-listáiban szerepel, de tény, hogy Európában kivadulást csak elszórtnak állapítottak meg, bolygatott élőhelyeken, urbánus környezetben, pl. Belgiumban (*dr. Király Gergely* közlése). Amerikában a helyzet erdészeti szempontból kényesebb, a császárfajta megjelent, elsősorban a csapadékos, melegebb klímájú államok erdeiben. Rövid kereséssel ráakadtam egy Kentucky állambeli honlapra (átlag hőmérséklet 13°C, évi csapadék 1000 mm körül) amely részletes vegyszerezési instrukciókkal

csemeték példája alapján jelentünk ki távolabbi jövőre vonatkozó eredményeket. A döntő érvnek számító, valóban impresszív méret- és hozamtáblázat feletti szerény megjegyzésen („nem első tuskószarjzatási ciklus esetén” – vajon hányadik?) könnyen átsiklik a szemünk.

Ennél is nagyobb baj, hogy nincs *kontroll*. Vagyis nincs mihez viszonyítani a teljesítményt. Egyébként a szerzők óvakodnak attól, hogy konkrétan megemlítsék, mely „gyorsan növe” fajhoz, klónhoz képest oly meggyőző a fajta. Sem adatot, sem fotót nem közölnek olyan kísérletről, ahol a csodafát más fajtákkal közösen vizsgálták.

Mindez történik egy olyan országban, amely az erdei fafajok nemesítésében, a fajták értékelésében, fenntartásában, termesztésében Európában hosszú évtizedek óta élenjáró szerepet tölt be. Ahol az új fajtajelöltek minősítésére jól kialakult rendszer, magasan képzett szakemberek állnak rendelkezésre.

Vajon miért nincs hazai fajtakísérletben oxyfa? Talán féltik, hogy ellopják? Nem volt elég idő rá? Akkor legalább a faanyag tulajdonságait be lehetett volna vizsgáltatni egy arra szakosodott laboratóriumban (NymE Anyagvizsgáló és Faanyagvédelmi Vizsgálólaboratórium, Sopron). Akkor biztos nem szerepelnének olyan értelmetlenségek a faanyagról, mint hogy „nagy penetrációjú”, „nem tartalmaz kontraanyagot” vagy „oldalke ménysége” van. És talán megtudnánk, hogy *valóban mennyi* a sűrűsége (eredeti forrás szerint 260, a szerzők szerint 350-400 kg/m³), és valóban alkalmas-e „építőipari szerkezeti elemnek”.

További szakmai kérdésekbe nem mennék, mert a császárfáról Lapunk 2012. évi novemberi lapszámában dr. Borovics Attila, az ERTI igazgatója rész-

letes értékelést adott, kifejtve a kérdés eljárásrendi, jogi oldalát is. Emellett nemrég az MTV1 foglalkozott a császárfáa elterjesztésének problémáival, mindkét oldalt bemutatva (*Kék Bolygó*, 2015 okt. 12., www.birado.hu/2015/10/16/csaszarfafa).

Én elsősorban azt fájlalom, hogy hogyan lehet egy elvileg jó kezdeményezést ennyire rosszul előkészíteni és *ilyen gyenge érvekkel szakmai közvéleményünknek tálnani*. A konkrét szakismeretek nem helyettesíthetők hittel vagy érzelemmel, bizakodással. „Nem tudhatjuk biztosan” – vallja a tapasztaltabb szerző, de sajnos, valójában semmi biztosat sem tudunk az oxyfáról.

Az erdészeti fajtaminősítés nem bürokrácia, hanem pontosan a gazdálkodó, vállalkozó által viselt termesztési kocká-

zat minimalizálását szolgáló eljárás. Magyarországon jól kialakított minősítési rendszer, sőt törvények, rendeletek védik a gazdálkodókat a felelőtlen próbálgatásoktól, éppen a termesztés hosszú ciklusa és az ökológiai következmények miatt. (Mellékesen, a császárfaklónok telepítése jelenleg erdőben és ültetvényben egyaránt törvénybe ütköző, lásd Borovics A. cikkében.) Megértem, hogy mindez a gyors haszon útjában áll – az erdészet azonban ne legyen szerencselovagok játszótere. Csodákról a mesékben olvassunk, a gazdasági életben maradjunk az ellenőrizhető tényeknél. Ja, és a magam részéről azt sem bántam volna, ha a szerzők a szaporítócéggel fennálló kapcsolatukat (ha van ilyen) jegyezték volna aláírásuk mellett.

Dr. Máttyás Csaba

Gyógyítja-e az oxyfa a rákot?

Ezzel a címmel vitriolos sorokat vetetem billentyűzetre, a januári lapszám oxyfa cikkeinek első elolvasása után. Majd azokat jórészt töröltem. A vitriolosság oka az volt, hogy már igen sok előzménnyel találkoztam más területeken, ahol hasonló érveléssel próbálták ránk szózni gyógygombát, gyógynövényt, talpmasszírozót, ágybetétet, ásványvizet, elsavasodás elleni diétát.

Az utóbbi időkben a kertészkedők számára nemcsak levédett nevű, az eladás módjában meglepő, de tartalmilag minden újat nélkülöző „csodát” tudunk venni ötszörös áron (cserébe „csetelhetünk” is a sövényről), hanem az erdőtelepítők, energiaerdőt telepíteni akarók vaskosabb pénztárcáját is hasonló marketinggel próbálják nyitogatni.

A smaragdfráról máig sem tudom, hogy pontosan milyen származék, annak ellenére, hogy a hazai gazdájával több e-mailt is váltottam, tudakolva azt, és érdeklődve a referenciák, kutatások után.

Ebbe a sorba illőnek véltem az oxyfáról írt cikket is, melynek utolsó mondatai megerősítették gyanúmat: „*ne ragaszkodjunk görcsösen korábbi elveinkhez*”. Ez számomra azt jelenti, hogy tapasztalat nélkül vágjunk bele. Szerencsére a következő oldalon ott a magyarázó cikk *Keresztes György* tollából.

Meglepő a cikk tartalma. Udvariasan elmagyarázza, hogy bizony

lehet, hogy Spanyolország éghajlata nem olyan, mint hazánké. Meg olyano kat ír, hogy a befektető viseli a kockázatot és hit is kell az ilyesmihez. Kíváncsi lettem, az ismertető cikk szerzője nem tüntette fel, de a magyarázó cikkben ott az oxyfa minősítésének elérhetősége. Nosza, internetre fel, a spanyolok tényleg alapos munkát végeztek, ott a teljes leírás. Kötözködés helyett a lényeg, amit találtam:

Az Albacete város melletti kísérleti területen 1975 és 2000 között: az abszolút minimum hőmérséklet -7,2 °C, az abszolút maximum 38,8 °C, az átlag 14,5 és 15,5 °C között volt. Tényleg nem olyan a hőmérséklet, mint nálunk. Az évi csapadék pedig 200 milliméter.

Háromismétléses kisparcellás kísérletet végeztek (200 négyzetméter körüli parcellákban). A jelentés két évet ölel fel, 2007-et és 2008-at! Csak két évet! A telepítés első két évét. 3x3 és 2x3 méteres kötésben ültették a növényeket.

Forrás: *Ipaulownia*

Változóként a hálózatot, az eltérő öntözést és műtrágyázást vagy műtrágya nélkülséget alkalmazták. 1000-2000 köbmétert öntöztek ki hektáronként évente (parcellánként eltérően, 1 köbméter/növény alatt illetve fölött)! Műtrágyázás esetén 40 dkg műtrágyát adtak minden növénynek (N-P-K). A jelentés tartalmaz fagy által tönkretett növényről szóló fényképet!

Mit is ír az erdészeti növénynevelés? A honosítást kezdjük arborétumban, folytassuk fél-, majd üzemi körülmények között, és csak utána vonjuk köztermesztésbe. Javaslatom a jelentés elolvasása után: Csak kísérletbe vonja be a növényt a bátor úttörő és ne lepődjön meg, ha az rendszeresen elfagy. A többi majd kiderül! Megnéztem az oxyfát ajánló, reklámozó cikkeket, videókat. Marketingfogás marketingfogás hátán, ijesztgetés a klímaváltozással, érzelmes érvelés az egyén zöld felelősségvállalásáról, kecsegtetés a beruházás gyors megtérülésével.

Tények: kilenc évvel ezelőtt hozta létre a kutató e hibridfajtát, e kilenc évnek sincs meg a teljes kiértékelése, hazánkban kétéves a legöregebb ültetvény.

Nem kellene hiteltelenné tenni az erdészszakmát e növény tapasztalatok nélküli ajánlásával. Várom az e témával foglalkozó kutatók további tényeken alapuló írásait.

Szabó József
okl. erdőmérnök